Голові разової спеціалізованої вченої ради
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
доктору юридичних наук, професору кафедри
економічного права та економічного судочинства
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Щербині Валентину Степановичу

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора юридичних наук, професора,
професора кафедри економічного права та економічного судочинства
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Кологойди Олександри В'ячеславівни
на дисертацію
ОЗАДОВСЬКОГО ІЛЛІ ЛЕОНІДОВИЧА**

**на тему
«ПРИНЦИП ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ В ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 – Право за спеціальністю 081 – «Право»**

1. Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Принцип правової визначеності є засадничою складовою фундаментального принципу верховенства права. Цей принцип досліджується в дисертації як на стадії нормопроєктування та нормотворення, так і на стадії правозастосування. У господарському судочинстві він є визначальним для наближення правосуддя до європейських критеріїв та стандартів принципу верховенства права та дотримання державою права на справедливий суд (стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

Принцип правової визначеності, не будучи окремо визначеним (поіменованим) та закріпленим національним законодавством, активно застосовується у правозастосовчій діяльності та судочинстві. Цей принцип в господарському судочинстві об'єднує найрізноманітніші елементи: вимоги до прийняття та змісту закону, незворотності дії закону в часі, єдності, стабільності судової практики та доступності (проста мова викладення та вимога оприлюднення) судових рішень, порядку ухвалення та змісту судових

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 2.93 шк
«22» 05 2026 р.

рішень, їх остаточності та обов'язковості, порядку та підстав їх оскарження та перегляду, реалізації судом дискреційних повноважень.

У рішеннях Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України, Верховного Суду в контексті досліджуваної теми використовуються різні терміни: юридична визначеність, правова певність, законність, принцип правової визначеності, принцип юридичної визначеності та ін. Конституційний Суд України у своїх рішеннях зазначає, що юридична визначеність дає можливість учасникам суспільних відносин передбачати наслідки своїх дій і бути впевненими у своїх легітимних очікуваннях (legitimate expectations) (абзац другий підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України від 5 червня 2019 року № 3-р(I)/2019); у контексті статті 8 Конституції України юридична визначеність забезпечує адаптацію суб'єкта правозастосування до нормативних умов юридичної дійсності та його впевненість у своєму юридичному становищі, а також захист від свавільного втручання держави (абзац четвертий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини рішення від 23 січня 2020 року № 1-р/2020); є істотно важливим у питаннях дієвості верховенства права (правовладдя); одним зі складових елементів загального принципу юридичної визначеності є вимога (як принцип) передбачуваності приписів права (друге речення абзацу першого, перше речення абзацу другого підпункту 2.1.1 підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини рішення від 18 червня 2020 року № 5-р(II)/2020).

З урахуванням зазначеного потребує доктринального обґрунтування концепція щодо нормативного закріплення та ефективного застосування принципу правової визначеності в національному господарському судочинстві. На вивчення вказаної проблематики та вироблення науково обґрунтованих доктринальних підходів спрямована рецензована дисертація.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Виходячи із структури роботи, можна зробити висновок про цілісність та системність запропонованого до захисту дослідження. Робота відповідає спеціальності 081 «Право» та спеціалізації: господарське право, господарське процесуальне право і пропонує розв'язання

комплексної проблеми у сфері права – формування правової основи застосування принципу правової визначеності та його основних елементів у господарському судочинстві на основі аналізу стану нормативно-правового регулювання, правозастосовчої та судової практики.

Дисертація є одним із перших у вітчизняній науці господарського процесуального права системних досліджень принципу правової визначності як складової другого рівня основоположного принципу верховенства права з позиції особливостей його застосування в господарському судочинстві.

Мета та завдання дослідження сформульовано чітко та послідовно, що дозволило розкрити тему дисертаційного дослідження. Для реалізації поставленої мети в дисертації було поставлено ряд завдань (с. 16), яких, виходячи як зі змісту робота, так і положень наукової новизни та висновків, вдалось досягнути здобувачеві.

3. Наукова новизна одержаних результатів дослідження. Дисертантом сформульовано низку цікавих теоретичних та практичних висновків та пропозицій. До положень наукової новизни, на які слід звернути особливу увагу, належать:

Вперше:

1) розмежовано принципи правової визначеності і диспозитивності, зокрема: встановлено, що останній (залишаючись в господарському судочинстві України ієрархічно незалежним від принципу правової визначеності) є функціонально інтегрований у його структуру як змістовний елемент;

2) процесуальні легітимні очікування визначено як раціонально виправдані сподівання особи, які ґрунтуються на законодавстві, усталеній практиці ВС або поведінці суду, з яким особа перебуває в процесуальних відносинах або до якого має намір звернутися, стосуються певних юридичних наслідків її процесуальної поведінки та підлягають судовому захисту;

3) визначено межі дії процесуального принципу «non reformatio in peius» під час нового розгляду справи: суд не обмежений у праві надання

власної правової оцінки обставинам справи, однак заборона на погіршення становища скаржника, зокрема шляхом зміни викладу встановлених фактів та обставин справи, повністю зберігає свою силу, за винятком випадку, коли під час нового розгляду учасники справи посилаються на обставини, прирівняні законом до нововиявлених чи виключних;

4) дискреційні повноваження суду за ступенем свободи розсуду класифіковано на: умовно-дискреційні (обмежують вибір суддів їх власним уявленням про єдино правильне рішення) та істинно-дискреційні (дозволяють суддям вільно обирати серед кількох рівноцінно допустимих варіантів рішень).

Серед положень новизни другого рівня «Удосконалено» можна виділити:

1) поняття принципу правової визначеності шляхом визначення його як елемента принципу верховенства права та по відношенню до нього принципу права другого порядку, відповідно до якого правотворчість і правозастосування мають здійснюватися на засадах стабільності, послідовності та прогнозованості;

2) визначення поняття мораторію на примусове виконання судових рішень – це встановлені законодавством або з визначених ним підстав правозастосовчим органом тимчасові обмеження у вчиненні заходів примусового виконання окремих судових рішень, як правило, ухвалених щодо певних категорій боржників або стягувачів, з метою захисту інтересів держави, суспільства або окремих суб'єктів прав;

3) ознаки мораторію на примусове виконання судових рішень, які дають змогу відрізнити його від інших правових ускладнень, що можуть виникнути в процесі виконання судових рішень. Встановлено, що такими ознаками є: (1) мета встановлення обмежень, яка полягає у захисті інтересів держави, суспільства або окремих суб'єктів прав і виходить за межі забезпечення належного перебігу виконавчого провадження; (2) строк дії встановлених обмежень, який є відносно довготривалим і перевищує час, необхідний для вчинення (ухвалення) певних процедурних дій (рішень); (3) ступінь індивідуалізації запроваджених обмежень, що є низьким і

виявляється у їх встановленні законодавством або з визначених ним підстав правозастосовчим органом та, як правило, поширенні на заздалегідь визначені категорії боржників або стягувачів.

4) критерії перевірки мораторію на виконання судових рішень на предмет конституційності шляхом формулювання двоскладового тесту: введений законом мораторій на будь-якому етапі дії є неконституційним, якщо не має легітимної мети або не забезпечує належного співвідношення між встановленими обмеженнями та легітимною метою. Визначено, що належне співвідношення передбачає дотримання мораторієм критеріїв: крайньої необхідності; визначеності та обмеженості строку; гнучкості; недискримінації; доступності компенсації (у разі встановлення мораторію на користь держави);

5) поняття принципу «non reformatio in peius» (недопустимості повороту до гіршого) шляхом уточнення його змісту та суб'єкта правового захисту: особа, яка оскаржує судове рішення, не може потрапити в гірше становище, порівняно із тим, що така особа досягнула в попередній інстанції, у результаті своєї ж скарги;

6) правове обґрунтування в господарському судочинстві України принципу «non reformatio in peius» як такого, що ґрунтується на положеннях ч. 1 ст. 8 Конституції України у її взаємозв'язку з п. 8 ч. 2 ст. 129 та ст. 55 Конституції України, виступає вимогою принципу правової визначеності та гарантією конституційного права на оскарження судових рішень.

В рецензованій роботі також набули подальшого розвитку:

1) класифікація способів та засобів вирішення господарськими судами проблем, пов'язаних із низькою якістю закону, шляхом поділу на автономні, тобто такі, що можуть бути застосовані господарськими судами самостійно, та інституційні, які передбачають звернення до органів влади за межами судової системи України загальної юрисдикції;

2) підхід до здійснення судами дискреційних повноважень через диференціацію порядку їх реалізації. Для умовно-дискреційних повноважень напрацьовано чотириланковий алгоритм для пошуку судом єдино правильного

рішення, який передбачає: (1) встановлення чітких меж повноважень; (2) з'ясування їх мети; (3) пошук можливих варіантів рішень; (4) обрання найбільш збалансованого із них. Для істинно-дискреційних повноважень передбачено перевірку вільно обраного суддею рішення на предмет правомірності за допомогою трискладового тесту: (1) чи діяв суд у відповідності з недискреційними положеннями закону; (2) чи переслідував суд законну мету своїх повноважень; (3) чи забезпечив суд розумний баланс інтересів;

3) доктринальна концепція тлумачення ч. 3 ст. 8 та ч. 2 ст. 152 Конституції України. Встановлено, що їх приписи: (1) не передбачають застосування судами норм права, визнаних КСУ неконституційними, до правовідносин, що завершилися до ухвалення КСУ такого рішення; (2) перешкоджають перегляду остаточних судових рішень у зв'язку з встановленням рішенням КСУ неконституційності норм права, застосованих судом при вирішенні справи, за винятком випадків, коли із заявою про перегляд остаточного судового рішення звертаються автори належним чином поданих конституційних скарг щодо таких норм права, за якими КСУ не постановив ухвалу про відмову у відкритті конституційного провадження, а також учасники справи, у якій в остаточному судовому рішенні було застосовано неконституційну норму права, за умови, що строк на подання конституційної скарги ще не сплив.

Наукова робота містить й інші положення, що представляють теоретичну та практичну цінність та розкривають зміст обраної теми дослідження. Основні наукові положення, які виносяться на захист, представляються із зазначенням відмінності одержаних результатів від відомих раніше, що відповідає абзацу 5 п. 8 Вимог до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

Заслуговує на увагу практична спрямованість дослідження, його порівняльно-правовий аспект, використання матеріалів вітчизняної та іноземної судової практики, виважені та обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення законодавства.

Слід підтримати пропозицію дисертанта щодо визначення процесуальних легітимних очікувань як раціонально виправдані сподівання особи, які ґрунтуються на законодавстві, усталеній практиці ВС або поведінці суду, з яким особа перебуває в процесуальних відносинах або до якого має намір звернутися, стосуються певних юридичних наслідків її процесуальної поведінки та підлягають судовому захисту (друге положення новизни вперше). Право правомірних (легітимних) очікувань є важливою складовою принципу правової визначеності; в ньому виражено ідею, що органи публічної влади повинні додержувати не лише приписів актів права, а й своїх обіцянок та правомірних очікувань; перешкоди для дієвого виконання норм актів права можуть виникати не лише внаслідок незаконної чи недбалої дії з боку органів державної влади, а й через те, що якість законодавства унеможливлює таке виконання; тому надзвичайно важливим є те, щоб іще до ухвалення норма права було здійснено їх оцінювання на предмет можливості практичного виконання та після їх ухвалення було здійснено перевірку на предмет того, чи їх може бути застосовано або ж чи їх застосовано у дієвий спосіб; це означає, що коли йдеться про верховенство права (the rule of law), то має здійснюватись оцінювання законодавства ex ante та ex post» *[Спеціальне дослідження Венеційської комісії «За демократію через право» „Мірило правовладдя“, CDL-AD(2016)007, пункти II.B.5.61, II.A.7.54].* Юридичну визначеність в аспекті правомірних (легітимних) очікувань слід розуміти, зокрема, як право особи розраховувати не лише на розумну та передбачувану стабільність приписів актів права, чітке розуміння юридичних наслідків застосування таких приписів, а й на послідовність і системність діяльності Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні» (останній абзац пункту 2.2 рішення Конституційного Суду України від 21.01.2025 № 3-р(II)/2025 у справі № 3-4/2024(28/24). Суб’єктів [правозастосування] слід вважати такими, які мають законні очікування, що підлягають захисту. Такий захист означає недопущення того, щоб органи державної влади зловживали повноваженнями під час прийняття рішень та вчинення відповідних дій. Тобто основний мотив захисту законних очікувань

пов'язаний із наслідками дій органів державної влади» (абзац п'ятий підпункту 4.2 пункту 4 мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України від 20 червня 2019 року № 6-р/2019).

Основною вимогою до законодавства є його відповідність критеріям і принципам, установленим у Конституції України, зокрема принципу верховенства права. Тому значна увага в роботі (підрозділ 2.1) присвячена дисертантом вимогам до прийняття та змісту актів законодавства, порядку їх оприлюднення та набрання ними чинності, заборони зворотної дії актів законодавства, якості (чіткості та точності, доступності (зрозумілості) та простоті мови викладання, несуперечливості) та стабільності господарського процесуального законодавства в умовах судової реформи в Україні та зведенню до мінімуму кількості нормативних правових актів, що дублюють правове регулювання тотожних відносин, негативним наслідкам декодифікація норм господарського процесуального права. В Доповіді Венеційської комісії про правовладдя Європейської комісії «За демократію через право», ухваленій на її 86-му пленарному засіданні 25-26 березня 2011 року, зазначено, що визначеність вимагає, щоб юридичні норми були зрозумілими й точними, а також, щоб їхньою метою було забезпечення передбачуваності правовідносин; юридична визначеність також означає, що держава загалом повинна додержувати взятих на себе зобов'язань щодо людини та виконувати обіцяне (поняття „виправданого (легітимного) очікування"). Згідно з критерієм якості норми права мають бути доступними для заінтересованої особи, яка могла б передбачати наслідки їх застосування щодо себе, та не суперечити принципові верховенства права» [рішення ЄСПЛ у справі "Kruslin v. France" від 24 квітня 1990 року (заява № 11801/85), § 27, рішення у справі "Feldman v. Ukraine (№ 2)" від 12 січня 2012 року (заява № 42921/09), § 23].

Із конституційних принципів рівності й справедливості випливає вимога визначеності, ясності й недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування в правозастосовній практиці й неминуче призводить до сваволі» (абз. 2 підп. 5.4 п. 5 мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України від

22.09.2005 р. № 5-рп/2005). Конституційний Суд України в своїх рішеннях також зазначає, що у контексті принципу верховенства права важливим є встановлення під час унесення змін до законодавства розумного часового проміжку між офіційним оприлюдненням закону і набранням ним чинності (рішення Конституційного Суду України від 22.05.2018 року у справі № 5-р/2018, від 21.01.2025 № 3-р(II)/2025 у справі № 3-4/2024(28/24), щоб особи, юридичного статусу яких такі зміни стосуються, мали реальну можливість адаптуватися до нової юридичної ситуації (перше речення абзацу другого підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України від 15.04.2020 р. № 2-р(II)/2020).

4. Методологічна основа дослідження. В роботі активно застосовуються філософські та загально-наукові методи дослідження: індуктивний та дедуктивний, діалектичний, історичний та порівняльно-правовий, аналізу та синтезу, системно-структурний. формально-логічний.

5. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. У дисертації наявні дискусійні положення, що потребують додаткових пояснень та обґрунтування, до яких можна віднести наступні:

1. Дисертантом до першого рівня новизни та висновків по роботі включено положення, що принцип диспозитивності, залишаючись в господарському судочинстві України ієрархічно незалежним від принципу правової визначеності, є функціонально інтегрований у його структуру як змістовний елемент. Дотримання процесуальних строків розглядається дисертантом як вимога (елемент) принципу правової визначеності (підрозділ 2.4).

Всі принципи господарського судочинства, зазначені в ст. 2 ГПК України, взаємопов'язані. Про це зазначає і здобувач на с. 60 - 61 дисертації в контексті принципів диспозитивності і змагальності. Дотримання принципів господарського судочинства забезпечує правову визначеність (легітимні очікування). Натомість кожен з принципів має свій зміст.

На думку рецензента, спірним є включення до принципу правової визначеності принципу диспозитивності та дотримання розумних строків.

Принцип правової визначеності не є окремо поіменованим в ст. 2 ГПК України та не закріплений у національному законодавстві. Слід визнати особливий взаємозв'язок принципів верховенства права та правової визначеності. Принцип правової визначеності є універсальним (матеріально-правовим та процесуально-правовим) принципом, який вимагає чіткості, передбачуваності та стабільності законів, гарантуючи, що норми будуть зрозумілі, обов'язкові, не змінюватимуться несподівано, забезпечуючи стабільність правопорядку та захист прав. У господарському процесі він знаходить прояв в остаточності та обов'язковості судових рішень, стабільності правових висновків Верховного Суду та судової практики. Принцип диспозитивності (ст. 14 ГПК України) є самостійним принципом судочинства, який дає сторонам право розпоряджатися своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд і зобов'язує суд спряти сторонам у здійсненні своїх прав, розглядати спір не інакше як за зверненням особи, в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих учасниками справи або витребуваних судом у передбачених ГПК України випадках. Дотримання розумних строків, встановлених законом або судом, є окремим принципом судочинства і складовою права на справедливий суд. Встановлення та дотримання процесуальних строків є гарантією принципу правової визначеності.

2. Дискусійним є положення наукової новизни щодо доктринальної концепції тлумачення ч. 3 ст. 8 та ч. 2 ст. 152 Конституції України в частині встановлення, що їх приписи: що їх приписи: (1) не передбачають застосування судами норм права, визнаних КСУ неконституційними, до правовідносин, що завершилися до ухвалення КСУ такого рішення; (2) перешкоджають перегляду остаточних судових рішень у зв'язку з встановленням рішенням КСУ неконституційності норм права, застосованих судом при вирішенні справи, за винятком випадків, коли із заявою про перегляд остаточного судового рішення звертаються автори належним чином поданих конституційних скарг щодо таких норм права, за якими КСУ не постановив ухвалу про відмову у відкритті конституційного провадження, а також учасники справи, у якій в остаточному

судовому рішенні було застосовано неконституційну норму права, за умови, що строк на подання конституційної скарги ще не сплив.

Вказана норма ч. 2 ст. 152 Конституції України передбачає, що закони, інші акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність, якщо інше не встановлено самим рішенням, але не раніше дня його ухвалення.

Проблема перегляду за виключними обставинами виконаних та таких, що не підлягають виконанню, судових рішень криється не у ч. 2 статті 152 Конституції України (яка ці правовідносини не регулює), а у формулюванні, зокрема, статті 320 ГПК України та аналогічних норм інших процесуальних кодексів. Вказана проблема стосується всіх судових рішень, де не заявлено вимогу про присудження, яка підлягає примусовому виконанню, а також спорів, де у задоволенні позову було відмовлено з посиланням на норму закону, визнану неконституційною. Це нівелює інститут конституційної скарги.

Якщо норма визнана неконституційною, то держава в особі уповноважених органів діяла протиправно при її ухваленні, а Суд не повинен був застосовувати її при вирішенні спору (в силу ч. 6 ст. 11 ГПК України).

Відповідно до ст. 3 Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Відповідно до ч. 1 ст. 2 ГПК України завданням господарського судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави.

Порушенні неконституційною нормою права особи мають бути поновлені, в тому числі шляхом перегляду остаточних судових рішень. Це важливіше і пріоритетніше ніж res judicata. На мою думку, це той випадок, коли

виключається застосування принципу res judicata, інакше інститут конституційної скарги залишатиметься юридично «мертвим».

Тому рішення Конституційного Суду України мають застосовуватись ретроспективно. Наслідки неконституційності мають бути такі ж як і при нікчемності і застосовуватись з моменту набрання нормативно-правовим актом законної сили.

Щодо позиції дисертанта надавати право перегляду за вказаною виключною обставиною авторам належним чином поданих конституційних скарг щодо таких норм права, за якими КСУ не постановив ухвалу про відмову у відкритті конституційного провадження, а також учасникам справи, у якій в остаточному судовому рішенні було застосовано неконституційну норму права, то слід зважати на наступне. Інститут приєднання до конституційної скарги наразі в законодавстві відсутній. Кожна особа має подати власну конституційну скаргу, розгляд яких може бути об'єднано в одне провадження Конституційним Судом України. Подати конституційну скаргу можна лише отримавши остаточне судове рішення. Можуть бути учасники подібних правовідносин, права яких також порушено, які чекають розгляду конституційної скарги особи, яка процесуально першою отримала остаточне судове рішення і звернулась до Конституційного Суду України, провадження у справах яких зупинено на стадії апеляції/касації до розгляду справи Конституційним Судом України. Подати конституційну скаргу ці особи не можуть, адже не мають остаточного судового рішення. Може виникнути ситуація, що особи, які звернуться до суду після визнання норми неконституційною, отримають процесуальну перевагу над тими, які подали позов раніше, але із зазначених причин не приєднались до конституційної скарги. Тому, на мою думку, процесуальна участь у конституційному провадженні не є обов'язковою. Всі судові рішення, де була застосована неконституційна норма, підлягають перегляду за виключною обставиною. Це «робота держави над помилками» і є абсолютно виправданим, особливо зважаючи на відсутність у національному законодавстві механізму компенсації збитків, заподіяних особі застосуванням неконституційного нормативно-правового акту.

3. Здобувач пропонує нормативне закріплення процесуального принципу недопустимості змін до гіршого («non reformatio in peius»), визначає особливості його застосування на стадії апеляційного та касаційного перегляду та межі його дії під час нового розгляду справи. Запропоноване впровадження у господарське процесуальне законодавство принципу «non reformatio in peius» на стадії апеляційного та касаційного перегляду, на думку рецензента, обмежує апеляційний суд, який повністю переглядає справу (ч. 1 ст. 270 ГПК України) і не обмежений доводами та вимогами апеляційної скарги, якщо під час розгляду справи буде встановлено порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення, або неправильне застосування норм матеріального права (ч. 4 ст. 269 ГПК України), а також право суду касаційної інстанції щодо виходу за межі касаційної скарги (ч. 4 ст. 300 ГПК України). Крім того, постає питання застосування цього принципу у разі оскарження судового рішення обома сторонами, третіми особами.

4. В роботі слід було приділити увагу забороні повторного притягнення до відповідальності за одне і те саме правопорушення (принцип "Non bis in idem") як елементу принципу правової визначеності.

5. До способів подолання неякісності законодавства судом, крім виділених в роботі (застосування аналогії права та аналогії закону, незастосування закону або підзаконного нормативно-правового акта, що суперечить Конституції України та звернення Верховного Суду з конституційним поданням про визнання закону неконституційним (ч. 6 ст.11 ГПК України), звернення Верховного Суду до ЄСПЛ з проханням надати консультативний висновок в порядку Протоколу № 16 Конвенції) можна також віднести формування та зміну правових висновків Верховного Суду (відступ).

6. Цікаво на захисті почути точку зору здобувача чи не суперечить принципу правової визначеності апеляційний/касаційний перегляд виконаних судових рішень, адже виконання судового рішення припиняє правовідносини між сторонами спору. Особливо це актуально щодо оскарження ухвал/постанов на стадії судового контроля за виконанням судових рішень.

6. Практичне значення одержаних результатів дослідження.

Сформульовані та обґрунтовані у дисертації висновки і пропозиції мають науково-теоретичне та практичне значення у: науково-дослідній сфері - під час досліджень проблематики та подальших перспектив удосконалення господарського процесуального законодавства; нормотворчості - для подальшого розвитку та впровадження принципу правової визначеності у нормопроєктуванні; правозастосовній діяльності - для підвищення ефективності господарського судочинства та ухвалення судових рішень на засадах верховенства права та правової визначеності; навчальному процесі - під час викладання навчальної дисципліни «Господарське процесуальне право».

7. Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Наукові результати дисертації висвітлені у наукових публікаціях здобувача: п'яти одноосібних статтях та трьох матеріалах (тезах) виступів на науково-практичних конференціях, що відповідає вимогам п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), п. 21, 25 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами).

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам. Відповідно до п. 21 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами) протягом строку навчання в аспірантурі (ад'юнктурі) аспірант (ад'юнкт) повинен виконати освітню і наукову складові освітньо-наукової програми, зокрема, здобути теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіти методологією наукової та педагогічної діяльності, а також

провести власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та/або практичне значення, опублікувати наукові публікації за темою дисертації, підготувати дисертацію та пройти процедуру атестації разовою спеціалізованою вченою радою на підставі публічного захисту наукових досягнень у формі дисертації. Наукова складова освітньо-наукової програми є її невід'ємною частиною, що реалізується у вигляді індивідуального плану наукової роботи аспіранта (ад'юнкта) та передбачає проведення власного наукового дослідження під керівництвом одного або двох наукових керівників та оформлення його результатів у вигляді дисертації відповідно до вимог згідно із законодавством.

Відповідно до п. 25 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами) стан готовності дисертації аспіранта (ад'юнкта) до захисту визначається науковим керівником (або консенсусним рішенням двох керівників). Відповідно до висновку наукового керівника доктора юридичних наук, професора, завідувачки кафедри економічного права та економічного судочинства Рєзнікової Вікторії Вікторівни дисертація аспіранта Озадовського І.Л. на тему «Принцип правової визначеності в господарському судочинстві України» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 зі змінами, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 зі змінами, інших нормативно-правових актів, які регулюють порядок присудження ступеня доктора філософії та критеріям для захисту дисертації доктора філософії.

Отже, наукова складова освітньо-наукової програми здобувачем Озадовським Іллею Леонідовичем виконана.

Висновок. Дисертаційна робота Озадовського Іллі Леонідовича на тему «Принцип правової визначеності в господарському судочинстві України» є самостійною кваліфікаційною науковою працею, що характеризується єдністю змісту, містить нові науково обґрунтовані результати теоретичного та практичного спрямування проведених особисто здобувачем досліджень, які виконують конкретне наукове завдання щодо дослідження господарсько-процесуального аспекту застосування принципу правової визначеності в господарському судочинстві, що мають вагоме значення для галузі знань 08 Право та свідчать про особистий внесок здобувача в юридичну науку, зокрема в господарське процесуальне право.

Враховуючи вищевикладене, дисертаційна робота Озадовського Іллі Леонідовича на тему «Принцип правової визначеності в господарському судочинстві України», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 – Право за спеціальністю 081 – «Право» відповідає вимогам п.21, 25 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), п. 6, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор – Озадовський Ілля Леонідович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри економічного
права та економічного судочинства
Навчально-наукового інституту права
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка Олександра КОЛОГОЙДА

Підпис
Вчений
КАРАУ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 293 «14»
«22» 05 2026 р.